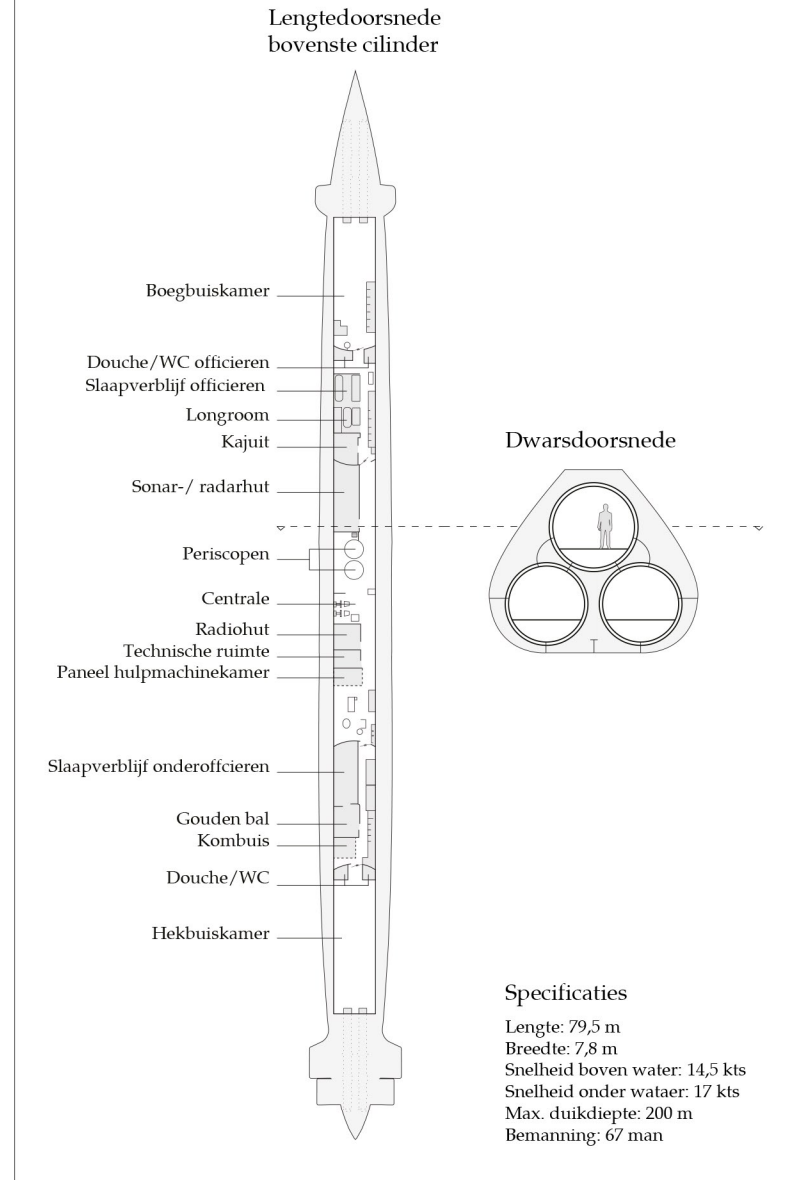

Driecilinderonderzeeboot Hr.Ms. Orka

Augustus 1980

Misschien zou het niet letterlijk zo gezegd worden, maar Ed van Haaren wist dat dit z'n laatste kans zou zijn. Hij ging iets dichterbij het raam staan en terwijl hij een klein slokje nam van de net ingeschonken koffie, schoot zijn blik over de onderzeeboten aan de kade. Het kantoor van de commandant Onderzeedienst, de kajuit genoemd, bood een perfect uitzicht op het gebeuren rond Hr.Ms. Orka, een van de drie binnenliggende onderzeeboten.

Eigenlijk had hij van dit moment moeten genieten. Het absolute hoogtepunt van Eds marineloopbaan stond op het punt te beginnen: zijn eerste patrouille als commandant van een onderzeeboot. Nooit zou hij méér verantwoordelijkheid krijgen dan straks tijdens de geheime operatie met Hr.Ms. Orka. Zelfs als hij ooit admiraal zou worden.

Ed was vorige week vijfendertig geworden en vanaf het moment dat hij twaalf jaar geleden begonnen was bij de Onderzeedienst, werd hij voorbereid op een mogelijke functie als onderzeebootcommandant. Na al die jaren en de loodzware commandantenopleiding was hem het commando toevertrouwd over een van de zwaarste en meest geheime wapens van de Nederlandse staat.

Zijn aktetas stond naast hem en zat vol met ultrageheime documenten over de Sovjetmarine, die hij zojuist tijdens de briefing van de inlichtingendienst had gekregen. Veel van die informatie mocht niemand behalve hij weten, zelfs zijn officieren niet. Jaren had Ed naar dit moment toegewerkt, al het andere – zelfs zijn gezin – kwam op z'n minst op de tweede plaats. Nu was het zover. En straks, vele meters onder water en duizenden kilometers van huis,

zou hij oog in oog kunnen komen te staan met de gewapende arm van de supermacht die als tegenstander werd gezien van het Vrije Westen. Afgesloten van de buitenwereld was het Ed die dan in een splitsecond beslissingen moest nemen.

Eds vingers plakten aan het schoteltje, hij had geen vlinders maar een knoop in z'n maag. Naarmate het moment dichterbij kwam, dacht hij steeds vaker aan wat er een jaar geleden gebeurd was. Een incident waar Ed niet meer aan herinnerd wilde worden, maar hij wist dat niet iedereen daar rekening mee wilde houden.

‘Goed dat je nog even tijd had,’ zei de commandant Onderzeedienst, of de COZD zoals hij werd genoemd.

Ed schrok uit zijn gedachten en draaide zich om naar de COZD die hem na de inlichtingenbriefing had gezegd mee te lopen naar zijn kajuit. Net als Ed had hij het zomertenuue aan: een wit overhemd met korte mouwen en een nette donkerblauwe broek.

‘Ga zitten, Ed,’ zei de COZD en hij wees naar de grote bruinleren fauteuils in de hoek van het kantoor.

Met tegenzin ging Ed zitten. Hij zakte tot zijn irritatie diep weg in de onhandige fauteuil, het leer voelde onprettig koud aan tegen z'n blote onderarmen. De COZD, Van den Broek, liet zich in zijn stoel vallen en stak een sigaar op. De warme augustuszon scheen tussen de lamellen door op de gouden gallons met vier dikke strepen die op de schouders van Van den Broek rustten. Hij was kapitein ter zee, twee rangen hoger dan Ed, die luitenant ter zee der 1^e klasse was. Ze kenden elkaar al langer, de onderzeebootgemeenschap was niet zo groot. Ed had meerdere keren met Van den Broek gevaren, toen de COZD zelf nog commandant van een onderzeeboot was en Ed een jongere officier.

‘Wat vond je van de briefing?’ vroeg Van den Broek en nam een trek van z'n sigaar.

‘Prima.’ Ed wist dat Van den Broek hem niet voor een gezellig

praatje pot in de kajuit had geroepen. Hij hoopte dat de man snel ter zake zou komen. ‘En interessant.’

Van den Broek leunde naar achteren en keek Ed met samengeknepen ogen aan, terwijl hij de rook langzaam uitblies. ‘Ed, je weet dat deze operatie erg belangrijk is.’

‘Jazeker. Die nieuwe Sovjetonderzeeboot...’

Van den Broek ging rechtop zitten. ‘Nee, voor jou persoonlijk Ed. Kijk, wat er vorig jaar is gebeurd neem ik je persoonlijk niet eens zo kwalijk. Het mag niet gebeuren, maar het kan wel een keer voorkomen. Belangrijkste is dat ik je een goeie vent vind. Als mens en als onderzeebootman. Maar er zijn anderen die jou minder goed kennen en zich afvragen waarom andere commandanten in het verleden na soortgelijke incidenten wel zijn overgeplaatst en jij niet. Ik zeg niet dat ik je bescherm tegen hen. Je hebt ervan geleerd en ik weet zeker dat het niet nog een keer gaat gebeuren. Toch, Ed?’

‘Nee.’ Ed schoof ongemakkelijk heen en weer in z'n stoel.

‘Je weet van de personeelstekorten die we hebben. De Zwaardvis is nog in de Middellandse Zee en de Tijgerhaai is in onderhoud. En de problemen met de Potvis hoef ik je niet uit te leggen.’ De COZD liet een stilte vallen, waardoor Ed zeker wist dat dit gesprek de verkeerde kant op ging. Van den Broek ging verder. ‘De Orka is helemaal opgewerkt en heeft een zo goed als gevulde bemanningslijst.’ Van den Broek keek Ed nu strak aan. ‘Zorg ervoor dat deze operatie perfect verloopt. Ik wil je tussentijds niet op de verbinding hebben met problemen, of erger. Ik wil niet dat ik anderen hoor over jouw patrouille. Niemand. Je loopt over zes weken de haven weer binnen, na een letterlijk en figuurlijk geruisloos verlopen patrouille. Dan zal je loopbaan hierna ook een stuk prettiger vooruitzicht hebben.’

Ed was niet verrast, toch was deze waarschuwing pijnlijk. Want wat dacht de COZD dan? Natuurlijk was hij er zelf op ge-

brand om een perfecte prestatie neer te zetten. Zeker geen toestanden, geen detectie door Sovjets of Amerikanen of wie dan ook en hopelijk heel veel inlichtingen. ‘Ik heb het begrepen,’ zei Ed vlak, en daarna half grappend: ‘Misschien kom ik wel terug met ontzettend veel inlichtingen over die nieuwe Sovjetonderzeeboot.’ Als ik met iets unieks terugkom, hoor ik nooit iemand meer over de Potvis zeuren, dacht hij, en meteen zag hij het weer voor zich: chaos, vallende bemanningsleden, gewonden...

‘Laat die onderzeeboot nou!’ Van den Broek sloeg met vlakke hand op de armluning. ‘Zorg eerst voor een gewone degelijke patrouille, dan sta ik niet voor lul dat ik je er niet gelijk heb uitgegoid! Daarna zien we wel of je dat eskader van de Sovjets kan onderscheppen of een of andere nieuwe onderzeeboot tegenkomt.’ Van den Broek stond op en liep naar zijn bureau. ‘Ed, ik moet naar Den Haag. Er is gedoe met de bouw van de Walrus. Ik zal je er verder niet mee lastigvallen. Ik wens je heel veel succes en hou ’m heel.’

Dat laatste werd wel vaker gezegd tegen commandanten voor vertrek, maar Ed van Haaren voelde dat het deze keer meer betekende. ‘Natuurlijk commandant. Tot over zes weken.’

Er zijn mensen die van de zee houden vanwege de geur, de uitgestrektheid, de kleuren of de ruigheid. Ed was inmiddels lang genoeg commandant om vooral van de zee te houden omdat hij dan weg was van het gedoe en gezeur in Den Helder. Als de trossen los waren, was hij vrij. Met zijn boot en zijn zevenenzestig bemanningsleden.

Dat heerlijke gevoel van vrijheid voelde hij nu sinds het vertrek uit de marinehaven. Zijn nette uniform hing gelukkig weer in de kast en had hij verruild voor het kaki werkpak, dat bestond uit een dik katoenen overhemd en broek. Net als bij ieder ander op de Orka lagen Eds rangonderscheidingstekens, die op de schouders hoorden, in een la. Op zee draaide het niet om hoeveel strepen je had, hier ging het om je expertise.

De koers was sinds vertrek onophoudelijk noord. Ed leunde tegen de zwarte rand van de brug van Hr.Ms. Orka. De brug was niet meer dan een soort kuip, hoog op de toren van de onderzeeboot. Ed had hier voor hij commandant werd vele uren doorgebracht als officier van de wacht. Steeds als ze boven water voeren, werd de boot gevaren vanaf de brug, ondanks dat de roerganger vele meters beneden in de commandocentrale zat. Urenlang had hij hier samen met een matroos als uitkijk op die paar vierkante meter gestaan, waar vaak nog een of twee extra man een frisse neus kwamen halen. Soms werd er gezwegen, maar meestal werden de meest uiteenlopende gesprekken gevoerd. Over thuis, over buitenlandse havens, over het personeelsbeleid, het kon van alles zijn. Ed had bovendien ontzettend veel gelachen op de brug. Hij had er ook genoten van het fantastische uitzicht over de zee of van de ontelbare sterren. Dat waren de voordelen van een open brug.

Maar Ed had er ook in de sneeuw en hagel gestaan, of tijdens een storm waarin enorme golven over de brug sloegen. Het comfort kwam in die barre weersomstandigheden van een kop koffie met een plastic folie eroverheen, en de wetenschap dat je het leed deelde met een matroos die net zo koud en doorweekt was. Wat waren dat ellendige uren geweest op dit open stukje onderzeeboot, dacht Ed. Toch had hij het nooit willen missen.

Vanmiddag werden de mannen op de brug niet op de proef gesteld door de weersomstandigheden. Het was eind augustus, de Noordzee was vlak en het was heerlijk warm. De zon scheen op de drie mannen. De officier van de wacht, luitenant ter zee der 2^e klasse Pascal Pieters, en zijn uitkijk, matroos Jan Velmer, hadden het niet bepaald druk. Naarmate de onderzeeboot verder naar het noorden koerste, nam het scheepvaartverkeer steeds verder af. Alleen aan de westelijke horizon voer nu nog een schip bijna parallel aan de koers van de Orka.

‘Kun je al zien wat voor schip het is?’ vroeg Pascal aan de uitkijk. Ed glimlachte. Het leven op zee was zo nu en dan flitsend, maar veel vaker traag. Zeker als er weinig scheepvaartverkeer was, lagen verveling en verslapping van de aandacht op de loer. Goed dat Pascal zichzelf en de uitkijk scherp probeert te houden, dacht hij. Eenmaal onder water was het aan Ed om zijn mensen continu bij de les te houden.

Voor de zoveelste keer zette de uitkijk de verrekijker aan z’n ogen en met z’n ellebogen steunend op de rand van de brug keek hij lang naar het onbekende schip. ‘Hij komt maar heel langzaam dichterbij. Volgens mij is het een koopvaarder.’ Uiteindelijk zei Jan: ‘Ik denk dat ik twee kranen zie.’

‘Aye, houd ’m in de gaten,’ zei Pascal.

Op de brug werd verder gezwegen. De scherpe boeg van Hr.Ms. Orka sneed met 9,5 knopen door de golven. In tegenstelling tot de nieuwe Zwaardvisklasse-onderzeeboten, hadden de

driecilinder-onderzeeboten geen ronde neus. Ze stamden af van onderzeeboten uit de Tweede Wereldoorlog die een boeg als die van een schip hadden. Hoewel Hr.Ms. Orka als vijfde driecilinder pas dertien jaar oud was, was het ontwerp een stuk ouder. Het idee van drie cilinders stamde uit de tijd dat men niet de technieken kende om één cilinder nog sterker te maken om zo dieper te kunnen duiken. Door twee kleinere cilinders naast elkaar te plaatsen, die ruimte boden aan de machines en batterijen, en een derde cilinder daarboven met werkruimtes en verblijven, kon men een boot bouwen die grotere dieptes haalde dan andere onderzeeboten.

Ed keek van de toren naar het schuim op de golven die de onderzeeboot veroorzaakte. Golf na golf. Nog een dagje boven water. Dan waren ze noordelijk genoeg om onder water te gaan, waar de Noordzee diep genoeg was. Tot dat moment kon hij ontspannen, al lukte dat nog niet helemaal.

‘Mannetje luchten?’ vroeg de roerganger in de centrale via de spreekbuis aan de brug.

‘Akkoord!’ riep de officier van de wacht.

Vrij snel verscheen iemand in de opening van het luik. Het was Mark Willemsen, een van de telegrafisten. ‘Goedemiddag commandant!’ zei hij. Het viel Ed op dat Mark nauwelijks buiten adem was na de lange klim.

‘Hoi Mark,’ antwoordde Ed kort.

‘Jezus, wat een gezonde lucht hier,’ zei Mark terwijl hij zich half omdraaide en een sigaret opstak. ‘Kan ik nog iemand blij maken met een peuk?’

Pascal en Jan namen het aanbod direct aan.

‘Ik ben gestopt,’ zei Ed terwijl hij z’n hand omhooghield. Ed had het dossier over de jongen doorgenomen toen Mark vlak voor het zomerverlof aan de bemanning van de Orka was toegevoegd. Hij had gelezen dat de nieuwe telegrafist zesentwintig jaar was en direct na de korporaalsopleiding op de Orka was geplaatst. Hij

werkte al negen jaar bij de marine, maar de Orka was zijn eerste onderzeeboot. Ed had goede verhalen over hem gehoord. Hij wist dat de marine een enorm tekort had aan telegrafisten en was blij dat hij een goede aan zijn team had kunnen toevoegen.

‘Zo Mark, je eerste echte reis met een onderzeeboot. Ben je er klaar voor?’ vroeg de officier van de wacht. Ed draaide zich weg van de mannen en sloot zijn ogen voor de zon.

‘Zeker. Ik ben er helemaal klaar voor!’ hoorde hij de telegrafist enthousiast antwoorden.

‘Officier van de wacht,’ zei de uitkijk opeens. Ed hoorde dat de jongen zich weer aan bakboordzijde bevond. ‘Het is een koopvaarder. Ik zie twee laadkranen.’

‘Roger. Geef maar door aan de centrale,’ reageerde Pascal.

‘Commandant,’ zei Mark, ‘is het tijdens de patrouille ook mogelijk om het persnieuws van Scheveningen Radio te ontvangen? Dat wordt elke dag om 16.10 uur uitgezonden...’

Ed bleef met z’n gezicht naar de zon staan. ‘Dat weet ik. En nee, als we in het patrouillegebied zijn, gaan we geen persnieuws uitluisteren.’

‘O,’ zei Mark en hij was even stil. ‘Als we toevallig rond die tijd met de diesels de batterijen gaan opladen, kunnen we misschien de sprietantenne opzetten?’

Ed draaide zich om. ‘Overdag gaan we niet snuiveren, dan kan ieder toevallig passerend Sovjetvliegtuig de snuivermast zien. Voorkomen dat we niet gedetecteerd worden lijkt me belangrijker dan nieuws over voetbal of dat Luv’ toch verdergaat zonder Patty Brard, vind je niet Mark?’ vroeg hij geïrriteerd. ‘Het is operationeel varen op een onderzeeboot. We hebben geen tijd voor dat soort randzaken.’

Mark zweeg.

‘Heren, snelle wacht nog,’ zei Ed. Hij zette een stap in de opening van het boventorenluik en begon aan de afdaling richting de commandocentrale. Het was maar goed dat de briefing zo zou beginnen.

Op de tafel in de longroom, het verblijf van de officieren, lag een grote kaart. Op de twee banken aan weerszijden van de tafel zaten zes mannen op elkaar gedrukt; er was maar net ruimte voor hen, de tafel, banken en de kast met een kleurentelevisie en Hi-Fi stereo-cassetdeck. Het geheel was ingeklemd tussen twee wanden. Een rechte wand, die de longroom scheidde van het gangpad dat van voor naar achteren door de boot liep en, aan de andere kant, de kromme wand van de drukhuid, die de kwetsbare inhoud van de onderzeeboot beschermde tegen de immense watermassa. De mannen, de meeste in kaki werkpakken, andere in de blauwe variant, waren daar uiteraard niet mee bezig. De Orka was hun thuis, hun dagelijks leven. Ze praatten over de start van de voetbalcompetitie en de kansen voor AZ’67 komend seizoen.

‘Ik wil graag beginnen met de briefing voor de patrouille,’ onderbrak Ed de gesprekken. ‘Operatie Caravan. Vraag me niet waar die vreemde naam vandaan komt, maar de Marine Inlichtingendienst houdt van dit soort namen. Ons doel is het verzamelen van inlichtingen over de Sovjetmarine. En er zit wat interessants aan te komen voor ons. Daar kom ik zo op.’ Hij pauzeerde even. Behalve de luchtbehandeling was het zachte gekraak van de onderzeeboot te horen doordat de boot langzaam op en neer bewoog op de steeds langer wordende deining.

‘Momenteel varen we hier.’ Ed strekte zijn arm over de tafel en legde zijn vinger op een leeg stuk zee tussen Schotland en Noorwegen in, op de grens van de Noordzee en Noorse Zee. ‘We gaan morgen onder water en zetten koers naar dit gebied waar we de patrouille zullen uitvoeren.’ De commandant beschreef op de kaart met zijn vinger een groot vierkant ten noorden van Noorwegen. De box waar de onderzeeboot gedurende de opgegeven periode in moest blijven.

‘Onze box grenst aan de Barentszee,’ vervolgde Ed. ‘Dat wil dus zeggen dat we de meest oostelijke area hebben gekregen die

voor ons mogelijk is. De Barentszee mogen we niet in.’ Hij keek op naar de mannen die aan tafel zaten. Stuk voor stuk jonge gezichten, twintigers.

‘Volgens de Marine Inlichtingendienst is er de nodige activiteit in onze patrouille-area. Om te beginnen zijn er twee Sovjetfregatten onderweg vanuit de Middellandse Zee naar het noorden. Zij zijn gespot bij Gibraltar en zullen al vrij snel na ons bij de Noordkaap aankomen. De verwachte koerslijnen staan in dit document van de stafofficier operaties van de Onderzeedienst.’ Ed hield een dun stapeltje papieren omhoog. ‘Momenteel is er ook een Sovjeteskader met de helikoptercarrier Moskva, een Kresta II-kruiser, twee torpedobootjagers en een tanker in de Barentszee aan het oefenen. De verwachting is dat zij in de loop van september koers om de zuid zullen zetten. Dan kunnen we ze onderscheppen. Heel interessant voor ons. Zeker de Moskva. Maar veel interessanter, en wat mij betreft voor ons het belangrijkste doel, is een nieuwe dieselelektrische onderzeeboot van de Sovjets. Russische naam: Skatov. Er is nog geen NAVO-codenaam voor omdat we nog niet weten of het een verbeterde versie is van de Tangoklasse of een geheel nieuwe boot. Er is weinig over bekend. Zeker is wel dat hij conventioneel wordt voortgestuwd, waterverplaatsing ongeveer drieduizend ton. Dus een stuk groter dan wij. Het is ook een nieuwe sub, dus we zullen verdomd goed moeten uitkijken. Ik ga ervan uit dat zijn sensoren een stuk beter zijn dan wat we tot nu toe gewend zijn. Dus, en dan kijk ik even naar de oudste officier, Wim, ik wil geen rammeltje op deze ouwe boot horen. Laat de schipper en z’n mannen alles extra goed vastzetten want als we iets willen bereiken, moeten we muisstil zijn. Volgens de intel die we hebben is de kans groot dat die Skatov de Barentszee gaat verlaten voor tests in de Noorse Zee. Dit is echt onze kans om met goud thuis te komen. Ik weet zeker dat de Amerikanen hem ook nog niet hebben.’

Iedereen zweeg. Wim Dam, de oudste officier, knikte.

‘Mijn plan is om die twee fregatten uit de Middellandse Zee te laten voor wat ze zijn, want die zijn voor de inlichtingendienst het minst interessant. We blijven dan aan de oostkant van de area en richten ons op de nieuwe Russische onderzeeboot. Aan de oostkant van ons patrouillegebied hebben we de meeste kans dat we hem kunnen detecteren, ook als hij onverhoopt in de Barentszee zou blijven.’

* * *

Een eindje naar achteren zat Mark aan zijn kleine bureau in de radiohut, die zich net als de longroom en de centrale in de bovenste cilinder bevond. Hij bladerde door het ontvangen nieuws van Scheveningen Radio die ze, nu ze nog niet in het patrouillegebied waren, nog konden ontvangen. Mark selecteerde het nieuws voor de dagelijkse ‘nieuwsplank’, de wat vreemdere nieuwsberichten bewaarde hij voor de scheepskrant.

Ondanks al die jaren dat Mark als telegrafist bij de marine had gewerkt, moest hij wennen aan zijn nieuwe werkplek. De radiohut was in theorie weliswaar groot genoeg om er een wastafel en douchecabine in te kunnen plaatsen, de ontwerpers van de driecilinders hadden ervoor gekozen om deze hut helemaal vol te proppen met apparatuur. Tot aan het plafond. Zo stond er de 50 baud telex met een rol, de 75 baud telex, een stappenzender met ponsbanden, de KL-7 elektromechanische cryptomachine Adonis, de 100 Watt Van der Heem-zendontvanger met twee bedienpanelen, de Racal, twee Olivetti-typemachines waarvan één in een koffer en een wand vol mappen en boekwerken. Gelukkig was er nog net ruimte voor een klein bordeauxrood bankje, met rugleuning, dacht Mark met enig sarcasme.

De radiohut op de mijnenveger Hr.Ms. Brouwershaven, zijn eerste en enige andere schip, was ook niet groot, maar je kon er

tenminste altijd even naar buiten. Dat was echter alweer vijf jaar geleden. Voor zijn korporaalsopleiding was Mark vier jaar op de radio van het Marine Etablissement Amsterdam geplaatst. Niet heel spannend, maar vanwege de locatie wel erg leuk.

Mark legde het stapeltje persnieuws op de typemachine en haalde een nieuw pakje sigaretten uit z'n borstzak. Hoe zou het straks zijn om hier wekenlang onder water te blijven, dacht hij. Mark was blij dat hij, nu ze nog boven water voeren, met enige regelmaat naar de brug kon om van de buitenlucht te genieten. Dat zou al snel niet meer kunnen. Een havenbezoek zat er ook niet in deze reis, het was Den Helder - Den Helder en daartussen wekenlang onder water. Hij had er al langer over nagedacht, voor hij voor de Onderzeedienst koos en hoewel hij toen heel goed wist dat je zelden buiten komt op een onderzeeboot, was het nu toch even slikken.

Hij had gekozen voor de Onderzeedienst vanwege de spanning. Het leven op de Brouwershaven was prima en zijn walplaatsing in een grote stad op zich ook, maar het werd na verloop van tijd toch saai. Zijn vrienden in Schiedam, de meeste werkten in de haven, vonden zijn verhalen niet interessant, en er werden grappen gemaakt over zijn werk als 'landmatroos'. Dus was hij maar wilde verhalen gaan vertellen over zijn uitgaansleven in Amsterdam. Daar kon hij wel mee scoren, merkte Mark, al was de helft verzonnen. En hij hield ervan als mensen aan zijn lippen hingen. Dat zou met zijn nieuwe baan geen probleem zijn, want rond de Onderzeedienst hing altijd een waas van geheimzinnigheid. Jongens die hij ontmoet had tijdens de matrozenopleiding in Hilversum en die voor de Onderzeedienst hadden gekozen, hadden de spannendste dingen meegemaakt. Ze lieten er echter niet veel over los en dat maakte het allemaal nog aantrekkelijker. En bij de Onderzeedienst was het, zoals de commandant al zei, 'operationeel varen'.

Mark fronste bij de herinnering aan het gesprekje met de commandant op de brug. De gedreven instelling van de commandant sprak hem aan. Hij nam zich voor om de man de volgende keer te laten zien dat hij uit hetzelfde hout gesneden was.

De telegrafist pakte het stapeltje persnieuws weer, maar las geen letter. Mark kon niet wachten tot hij weer thuis zou zijn na een lange reis. Hij kon niet veel vertellen aan zijn vrienden natuurlijk. Wel kon hij laten blijken dat het heel geheim, heel belangrijk en heel spannend was geweest. Het zou in ieder geval een stuk spannender zijn dan zijn verhalen over Amsterdam.

Toen Mark eenmaal had aangegeven te willen varen op onderzeeboten was het snel gegaan, voor hij het wist zat hij in de korporaalsopleiding. De Onderzeedienst had immers een enorm personeelstekort; zeker aan mensen in zijn dienstvak was enorme behoefte. Dat bleek nu ook wel, want waar normaal vier telegrafisten aan boord waren, waren dat er nu maar twee: Mark en een matroos telegrafist genaamd Evert van Duijnen. Wanneer ze straks onder water voeren, zouden alleen Mark en Evert contact hebben met de buitenwereld; elke vorm van communicatie met de buitenwereld ging via hen. En het meeste zelfs via hem omdat hij de leiding had over de radiohut, bedacht Mark voldaan terwijl hij het nieuws las. Er werd geschreven over de oplopende spanningen rond krakers in Amsterdam, de opstand tegen Qadhafi in Libië en er was persnieuws over de Nederlandse marine. *'Nederlandse fregatten keren huiswaarts na missie in de Middellandse Zee,'* was de kop van het artikel.

Hij keek op en draaide zich om, de schipper stond in de deuropening. De hoogste onderofficier van de Operationele Dienst was verantwoordelijk voor de matrozen, korporaals en onderofficieren.

'Hoe gaat het Mark?' vroeg de schipper, terwijl hij in de deuropening bleef staan – verder kon hij immers niet – en met z'n rechterschouder tegen het deurkozijn leunde.

‘Het gaat prima. We gaan het wel redden met z’n tweeën,’ antwoordde Mark dapper.

‘Oké. Mooi. Het is klote dat de sergeant-telegrafist die zou invallen op het laatste moment door ziekte niet meekon. Aan Evert heb je wel een goeie, hij is jong maar hij heeft al wel veel ervaring op onderzeeboten. Mocht je op een gegeven moment echt handjes tekortkomen, laat me het weten want er zijn in ieder geval twee jongens aan boord die ook een hogere veiligheidsscreening hebben gehad. Gelukkig is het qua verbindingen niet overdreven hectisch.’

‘Dank u wel. Ja, als we een oefening met meerdere schepen hadden gedaan, had ik het niet gered, maar dit moet wel lukken. Ik moet daarnaast ook nog afoefenen.’

‘Ja, dat is een ander puntje,’ zei de schipper. ‘We moeten even kijken hoe we dat in jouw dagprogramma kunnen stoppen, maar het is wel belangrijk voor de veiligheid van de onderzeeboot dat je je flipper haalt.’

Mark wist dat hem dat nog boven het hoofd hing. Iedereen die op een onderzeeboot ging varen moest zodra hij aan boord kwam ‘afoefenen’: een zware cursus doen om de onderzeeboot van voor tot achter helemaal te leren kennen. Mocht er een nood-situatie ontstaan dan moest ieder bemanningslid weten hoe te handelen, zelfs een kok moest blindelings de juiste hendels kunnen overhalen of knoppen indrukken om boot en bemanning te redden. Als je slaagde voor de cursus kreeg je een speld met twee dolfinen op je borst, het insigne van de Onderzeedienst. Pas zodra je die flipper hebt, hoor je er echt bij, dat had Mark jaren geleden al gezien bij de jongens die samen met hem bij de marine waren begonnen en naar de Onderzeedienst waren gegaan. De linkerborst op het uniform van Mark was nog maagdelijk leeg. Evert had zijn flipper al wel.

‘Had je ook al gehoord dat je als oudste telegrafist hoofdredacteur bent van onze scheepskrant?’

Mark knikte. Hij zou het nog druk krijgen, wist hij. De meeste bemanningsleden hadden weinig te maken met de patrouille zelf, maar ze moesten zich al die weken wel kunnen vermaken; er was geen tv-ontvangst en geen post. Om te voorkomen dat iedereen zich helemaal kapot verveelde, waren er genoeg boeken en films aan boord. Sommigen bouwden modeltanks, en anderen schreven brieven, die ze natuurlijk niet konden versturen. De scheepskrant was op een onderzeeboot een belangrijke vorm van vertier, had Mark gehoord van collega’s.

‘*De Orkaan* wordt heel erg gewaardeerd. Stan en Wil, je voorgangers, maakten steeds een prima krantje.’ De man wees naar twee mappen achter Mark, waar hij nog niet aan toe was gekomen. ‘Er stond altijd flauwekul in, maar ook allerlei nieuws. De bemanning keek er elke keer weer naar uit.’

Voor velen was de scheepskrant hun enige venster op de bovenwaterwereld, hun vaste dagelijkse afleiding en als je het goed doet: het gesprek van de dag.

‘Als de mannen zich niet vervelen, dan ben ik tevreden. Gaat dat lukken?’ In die laatste vraag lag een duidelijke opdracht.

Mark knikte. De extra taak was zwaar maar klonk wel goed, precies iets voor hem. Zijn dagelijkse werk draaide natuurlijk helemaal om taal en tekens, het ontvangen en ontcijferen van berichten, codes en het verzenden van woorden middels zendapparatuur of de seinlamp. Het waren echter altijd berichten van anderen. Ergens vond hij dat vaak wel saai. In de scheepskrant hoefde het allemaal niet zo volgens de regels. Hij zou er grappen in kwijt kunnen en misschien zelfs een verhaal kunnen vertellen.

‘Gaat helemaal goed komen,’ zei Mark tegen de schipper, die alweer half in de gang stond op weg naar een volgend te blussen brandje. ‘Zodra we onder water zijn, ga ik ermee aan de slag.’

Mark draaide zich om en pakte het persnieuws over de Neder-

landse marine er weer bij. Als hoofdredacteur van *De Orkaan* vond hij het mooie kopij voor de scheepskrant. Hij legde het apart tussen de twee mappen met oude scheepskranten.

* * *

‘Komen we nu bij de technische staat van de boot,’ zei de commandant in de longroom. De briefing liep op z’n einde. ‘Hoofd Technische Dienst, hoe gaat het met de stuurboorddiesel?’ vroeg hij plechtig.

‘Commandant,’ begon Tjerk zijn verhaal. ‘We hadden even wat problemen vannacht, maar die lijken helemaal te zijn opgelost. We ronden de werkzaamheden af. Er zijn geen gevolgen meer voor de snelheid. Dus we kunnen op tijd in de box zijn. Dan de aanloopkast van de trimpomp. Die vertoonde weer kuren. Het lijkt op wat we begin dit jaar hadden. Maar de tips die de Rijkswerf ons heeft gegeven na de reparatie werken nu niet.’

‘Hoe ernstig is het?’ vroeg Ed. Tijdens het begin van het jaar moest de Orka eerder terug van een oefening door problemen met de aanloopkast. Het apparaat was belangrijk omdat het moest voorkomen dat er in één keer te veel elektriciteit op de trimpomp kon worden gezet, die op zijn beurt cruciaal was om de boot onder water te trimmen, oftewel in zwevende toestand te krijgen. Weer problemen met de aanloopkast kon Ed niet gebruiken. Dan zou de patrouille in gevaar komen. En dus zijn carrière.

‘Vooralsnog niet ernstig,’ antwoordde het HTD. ‘We hebben hier inmiddels veel ervaring mee aan boord, dus we gaan eruit komen.’

‘Oké. Gelukkig.’ Ed leunde achterover en zuchtte diep. Hij dacht aan hoe technisch complex een onderzeeboot was. De patrouille moeten afbreken door een technisch probleem lag altijd op

de loer en hij moest er niet aan denken dat deze voor hem cruciale operatie om zo’n reden afgeblazen moest worden. ‘Hou me op de hoogte.’

De gordijntjes schoven met een ruk open. ‘Mark, wakker worden. Je moet op post,’ zei een stem. Een bijbehorende hand schudde hem wakker.

‘Ik kom eraan,’ mompelde Mark. Hij had een uur of vier geslapen en straks moest hij weer zes uur aan het werk. Elke dag was hij eerst zes uur af, dan zes uur op, weer zes uur af en zes uur op. Dat zou de hele reis zo doorgaan. In de zes uur af moest hij eten, slapen en studeren voor z’n flipper.

Mark sliep in een van de onderste rij bedjes aan de rechter wand van de boegbuiskamer. De boegbuiskamer bevond zich in het voorste deel van de boot in de bovenste cilinder en was een lange, smalle ruimte. Helemaal voor in de ruimte waren de deksels van vier torpedobuizen te zien. In de boegbuiskamer waren opklapbare bedjes aan weerskanten van de wanden geplaatst. In het midden lagen bemanningsleden vier hoog te slapen in bedden die ruimte konden maken voor tafels. Het was behelpen in ‘Camping Orka’.

Mark werd met moeite wakker. Zijn ogen kreeg hij nauwelijks open, zijn benen waren stijf en zijn mond was kurkdroog. Hij vond het bovendien veel te warm in z’n slaapzak. Sinds het vertrek had hij niet meer gedoucht en het zou ook nog dagen duren voor dat weer kon. Er was op deze onderzeeboten gewoonweg te weinig water aan boord voor alle zevenenzestig mannen mannen om vaker te kunnen douchen. Sloom ritste Mark de slaapzak open en ging op de rand van z’n bed zitten om wakker te worden. Dat werkte beter dan hij dacht, want direct botste een passerende collega tegen z’n knieën. ‘O, sorry,’ verontschuldigde Mark zich. Hij stond op en begon slaapdronken aan zijn wandeling naar de hekbuiskamer voor wat eten en

drinken. Was het nu dag of nacht? Hij had geen idee.

Mark moest bukken en z’n voet hoog optillen om door de kleine ovale deuropening naar de gang te kunnen. De gang liep van voor naar achter door de bovenste cilinder en zou hem naar de hekbuiskamer leiden. Hij liet Dikkie, een van de dikste machinisten, in de smalle gang passeren. Mark zag de hofmeester Officieren die druk in de weer was om de tafel in het officiersverblijf, de longroom, te dekken. Na de longroom passeerde hij de hut van de commandant en de radarhut, tevens de hut voor Elektronische Oorlogvoering, en vervolgens de sonarhut waar de twee geruispeilers op hun bankje met hun zilverkleurige koptelefoons op eindeloos aan de knoppen van de sonar zaten te draaien.

‘Mannetje van voor naar achter,’ zei Mark voordat hij de centrale in liep, en na toestemming manoeuvreerde de telegrafist soepel langs de plotter, de periscopen, de officier van de wacht en de chef onderwaterbedrijf die vanaf z’n troon uitkeek op de duikroergangers naast hem. Bij de radiohut stak Mark zijn hoofd naar binnen: ‘Evert, ik ga eten, ik los je zo af.’ Duim omhoog van Evert, en Mark liep door langs de hulpmachinekamer, groette de twee techneuten die met een sigaret tussen hun vingers aan grote metalen wielen draaiden die gemonteerd waren op een enorm groen paneel vol knoppen en schakelaars. Dorst, dacht Mark en hij nam een slokje uit het fonteintje achter de twee rokende stokers en nadat een hofmeester met een mand brood was gepasseerd, liep hij door.

Een vette walm van boter – een beetje aangebrand – met de heerlijke geur van hamburgers kwam Mark tegemoet ter hoogte van het gouden bal, het onderofficiersverblijf. De geur kwam uit de kombuis en mengde zich met de zweet- en diesellucht. Hij kreeg er trek van en passeerde de piepkleine kombuis, om vervolgens in de hekbuiskamer aan te komen.

Mark was te vroeg. Geen idee hoe laat het was, maar normaal

kon hij gelijk zitten. In de hekbuis kamer was echter nog niet iedereen wakker. De hekbuis kamer, helemaal achterin, was het spiegelbeeld van de boegbuis kamer. Hier moesten alle matrozen en korporaals eten. Dat waren er nogal wat, dus waren alle tafels nodig. De eerste tafel stond al klaar, Mark stopte en keek naar het tafereel. In de smalle ruimte stonden in het midden de tafel en aan weerszijden bordeauxrode banken zonder rugleuning. Een van de matrozen zat wakker te worden en nam slaperig de borden en het bestek aan van de hofmeester, die vrolijk en uitgeslapen overkwam. Dat kon niet gezegd worden van de mannen achter het vaalblauw geblokte gordijn. Althans, tot Ton, een van de grote korporaals van de Technische Dienst, in vette broek en een met olie besmeurd T-shirt van de Rolling Stones het gordijn in één beweging opentrok.

‘Overall! Het is vijf uur! Iedereen eruit,’ schreeuwde Ton. Z’n sleutelbos aan z’n broekriem rammelde tegen de stalen stangen terwijl hij langs de bedjes liep – drie hoog aan de wand, vier hoog in het midden. Hij deed wat gordijntjes van bedden open. ‘Kom jongens, het is voedertijd bij de mensen!’

In het donkere hol achter het halfopen gordijn ontwaakten een stuk of twintig stinkende tieners en een enkele twintiger, die al een week geen douche hadden gezien, met de nodige tegenzin. Een aantal sliepen er in onderbroek, anderen in een hemd of in iets wat door moest gaan voor uniform. Een voor een kropen ze uit hun warme slaapzak, klauterden uit bed en lieten zich voorzichtig, zuchtend, mopperend, op dek zakken. Anderen wachtten tot de weg vrij was om uit te stappen. Zij die niet volledig gekleed in bed hadden gelegen, visten hun broek, shirt en sokken een voor een onder hun matras vandaan.

‘Zo, een hamburgertje gaat er wel in hoor!’ zei een geruispeiler terwijl hij leunend tegen een stelling z’n sok aan deed.

‘Die bami met satésaus van vanmiddag moet er bij mij nog uit,’ antwoordde een stoker.

Een andere machinist een paar bedden verderop riep lachend: ‘Wacht maar tot we straks windkracht drie hebben, dan komt het er aan de bovenkant vast weer uit!’ Waarop de eerste stoker een been optilde en een harde wind liet. Een matroos achter hem gaf de stoker een duw, waardoor hij tegen een van de geruispeilers viel.

‘Dames, zijn jullie nou klaar?’ vroeg een van de wachtende matrozen aan tafel.

Niet veel later was iedereen uit bed en aangekleed. De middelste bedden werden met vereende krachten en geroutineerd omhoog geschoven en tegen het plafond vastgezet. Tafels werden opgeklapt, die door de hofmeester snel gepoetst werden, waarna de borden, de mayonaise, ketchup, hagelslag, pindakaas, plakken kaas, margarine en melk werden uitgesteld. Eindelijk konden alle matrozen en korporaals plaatsnemen.

‘Ton, zou je mij de Yogho Yogho willen geven?’ vroeg Mark aan de korporaal-machinist die twee plaatsen links van hem zat. Ton had net zijn eigen mok gevuld, maar reageerde niet. Mark keek met enige afkeer naar hoe de vingers van Ton, met oliegeen en zwarte nagelranden, het witte bolletje met hamburger en een overvloed aan ‘hartkleppenvet’ stevig omklemden. De korporaal-machinist deed z’n mond ver open en duwde zo de helft van het broodje naar binnen. Wat mayo met ui bleef hangen in z’n mondhoek. Met twee handen stevig z’n broodje omklemmend, veegde Ton met z’n harige onderarm z’n mond schoon. Mark nam zelf ook een hap van z’n hamburger en probeerde het even later opnieuw.

‘Heb je je flipper al gehaald?’ reageerde Ton met volle mond, zonder te kijken.

Mark mocht de oudere korporaal niet. Hij had al eerder een tik op z’n achterhoofd gehad toen hij een keer op de plaats van Ton was gaan zitten.

Peter, de overbuurman van Ton, deed er nog een schepje bo-

venop: ‘Zolang je je flipper niet hebt, ben je een gevaar voor de boot.’

Het was niet als grap bedoeld. Gelukkig waren de meesten aan tafel druk in gesprek, toch voelde Mark zich vreselijk voor schut gezet. Het pak Yogho Yogho bleef bovendien buiten bereik van Mark vlak voor het bord van Ton staan.

‘Ik ben ermee bezig,’ zei Mark zacht. ‘Ik had er nog geen tijd voor. Ik kom net van de kruisers en de nieuwe Geleide Wapen-fregatten.’

Ton draaide zich naar Mark, z’n snor was roze van de Yogho Yogho met aardbeiensmaak. ‘Wat interesseert ons dat nou? Zorg dat je afgeoeft bent!’

Een elleboog prikte in Marks rechterarm. Een van de nieuwe geruispeilers, Joey Limburg, zat rechts van Mark en had een pak Yogho Yogho in z’n hand.

‘Zet je mok hier even neer, dan schenk ik het in,’ zei Joey. ‘Puur gezond!’

Mark lachte.

‘Zei je nou dat je op de nieuwe fregatten hebt gevaren?’ vroeg Joey.

‘Ja, op de Tromp,’ zei Mark. Door de zenuwen stootte hij bijna z’n mok om.

‘Gaaf. Hoe was het daar? Luxe zeker?’

‘Ja. Nogal. Zeker vergeleken met hier. Maar ook veel meer mensen aan boord.’ Hij moest het gesprek zien bij te sturen. ‘Hier zijn we maar met twee telegrafisten en dan moeten we ook de scheepskrant nog doen.’

‘Ja, jullie zijn met veel te weinig. Maar die scheepskrant doe je niet alleen. Je moet zorgen dat je genoeg kopij krijgt van de boot. Van de zeventig man is er altijd wel iemand die wat wil schrijven.’

Het liep tegen het einde van de middag. De onderzeeboot had in

het noordelijke deel van de Noordzee, tussen Schotland en Noorwegen, eindelijk diep water bereikt. Het moment voor Hr.Ms. Orka om onder water te gaan was bijna aangebroken. Mark begaf zich na de avondmaaltijd naar de brug. Hij wilde graag nog een keer naar buiten. In de commandocentrale was het inmiddels aardig druk. Daar zat commandant Ed van Haaren op het stoeltje van de navigatieperiscoop, door de lensopeningen keek hij naar buiten en middels een schakelaartje bij een van de hendels liet hij de periscoop – met stoeltje en al – langzaam ronddraaien. In de linkerhoek, aan de voorzijde van de centrale, zat een roerganger die de boot in de opgegeven koers stuurde. Aan de rechterkant zat de matroos van het contactevaluatieplot met zijn headset op een krukje, en zette met een stift de informatie van de periscopen en sonar op papier. Eigenlijk zat hij in het looppad, want de gang die van voor naar achteren liep, was in de centrale niet gescheiden. Personeel liep daardoor voortdurend door de centrale.

Een meter of wat achter de achterste periscoop was het technische deel. Daar zat de chef onderwaterbedrijf op een soort verhoging met links naast hem de duikroergangers. Zij bedienden de duikroeren en zaten met hun neus in de richting van de linkerwand van de boot. Aan de andere kant van de chef onderwaterbedrijf stond naast een batterij hendels een matroos van de Technische Dienst die de ballasttanks bediende, die ervoor zorgden dat de onderzeeboot daadwerkelijk onder water kon varen.

Mark was inmiddels via de ladder aan de voorzijde van de centrale, naast de roerganger, naar boven geklommen. Hij stond nu meters hoger op de brug. De officier van de wacht en de uitkijk deden een wedstrijd wie de meeste roofvogels kon opnoemen. Mark keek uit over de zee, die de afgelopen uren minder vlak was geworden. De boeg van de onderzeeboot dook af en toe in een golf. Het grote voordeel van onder water varen was de rust, het schommelen is dan voorbij. Maar hij zou weken geen zonlicht

meer zien, geen wind meer voelen en de zee niet meer ruiken.

Het blikken geluid uit de scheepsomroep rukte Mark uit zijn gedachten: ‘Luister uit. Klaarmaken voor onder water! Ik herhaal: klaarmaken voor onder water. Uit.’ Dit was het moment dat Mark naar beneden moest. Hij treuzelde en hoorde de commandant vanuit de centrale praten met de officier van de wacht. ‘Brug, hier de commandant. Sluit de spreekbuis en het boventorenluik. Ik heb de boot, over,’ tetterde de kleine luidspreker op de brug.

‘Hier de brug, dat is begrepen. Uit,’ antwoordde de officier van de wacht en hij begon met de uitkijk aan de voorbereidingen voor het onder water gaan. Mark wist dat hij weg moest, maar dwong zichzelf nog even te genieten van de buitenlucht, de eendeloosheid van de zee, de zon en het prachtige uitzicht over de ontelbare golven. Nog een paar minuten en dan zou de bemanning van Hr.Ms. Orka wekenlang volledig afgesloten zijn, in hun eigen wereld.

Hij keek nog één keer om zich heen. Behalve de Orka totale leegte. ‘Tijd om naar beneden te gaan,’ zei de officier van de wacht tegen Mark. De matroos was het luik al ingestapt en aan de afdaling begonnen. Mark volgde de matroos een paar treden, stopte en keek naar boven naar de helderblauwe lucht. Hij zag de officier van de wacht op de bovenste trede van de ladder stappen en het zware boventorenluik voorzichtig naar beneden trekken. De geluiden van de zee verstomden langzaam. De laatste lichtstralen verdwenen. De officier van de wacht draaide het torenluik met een groot wiel stevig vast.

‘Boventorenluik is gesloten!’ riep de officier van de wacht naar beneden, en hij bleef bij het luik staan.

Mark daalde af en stopte naast de ladder in de centrale. Hij keek om zich heen. Van het onder water gaan zelf merkte je weinig, wist Mark, maar de hele procedure bleef hij fascinerend vinden.

‘Centrale,’ zei de chef onderwaterbedrijf. ‘Luik is groen!’

‘Luik is groen,’ herhaalde de commandant, die nog steeds rondjes draaide aan de periscoop. ‘Roerganger, drie claxons!’

‘Drie claxons!’ Driemaal was de harde zoemer door de hele boot te horen.

‘Centrale, hier sonar.’ De sonarhut zat naast de centrale, wist Mark, maar de sonarmannen meldden zich via de verbinding, omdat de hele procedure van het onder water gaan werd opgenomen op band voor het geval van een ongeluk. ‘De sonar is bezet door korporaal Limburg en matroos Vellema. We zijn gereed om rondom uit te luisteren.’

‘Roger, rondom uitluisteren, alle tracks en geruizen melden,’ reageerde de commandant geroutineerd terwijl hij rondjes bleef draaien aan de periscoop.

Verder naar achteren in het technische deel van de centrale, eigenlijk de onderwatercentrale, werd begonnen met het echt onder water gaan.

‘Hoofdvents openen!’ zei de chef onderwaterbedrijf. De machinist van de wacht pakte een van de zilveren hendels die tussen een wirwar van buizen aan de rechterwand in de gang van de boot geplaatst waren, herhaalde de opdracht en trok de zes hendels een voor een open. ‘Hoofdvents zijn geopend!’ zei hij. Zeewater spoot de ballasttanks van de boot in en de Orka begon te zakken.

‘Aye!’ riep de commandant. ‘Diepte wordt vijftien-vijf, aftrimmen, beide zeer langzaam vooruit.’ De duikroergangers maakten met hun V-vormige stuurtjes korte bewegingen naar links en rechts.

‘Verbinding met de boeg- en de hekbuis-kamer. Klaar om te trimmen!’ Mark kon niet zien wie dat zei, maar had wel begrepen dat het trimmen erg belangrijk was. De onderzeeboot zakte langzaam.

Een van de twee duikroergangers meldde de diepte: ‘Negen

meter, tien, elf, twaalf, dertien, veertien, vijftien, zestien... vijftien-vijf!’ Hr.Ms. Orka was onder de oppervlakte verdwenen.

‘Boegbuiskamer, trimmen bedankt!’ meldde de chef onderwaterbedrijf. ‘Hekbuiskamer, trimmen bedankt!’ En aan de matroos bij het duikpaneel: ‘Hoofdvents sluiten!’ De zilveren hendels werden weer teruggeduwd.

De officier van de wacht stond nog altijd in de toren naar het boventorenluik te kijken. Als hij het luik niet goed had gesloten, was hij ook de eerste die het merkte.

‘Luik droog?’ vroeg de commandant.

‘Luik is droog!’

‘Kom naar beneden en sluit het ondertorenluik.’

Mark stapte opzij en zag dat ook dit zware luik werd dichtgedaan door de officier van de wacht.

Ondertussen meldde een van de monteurs aan de chef onderwaterbedrijf: ‘Na het onder water gaan meldt de boot: geen bijzonderheden.’

Chef onderwaterbedrijf: ‘Begrepen. Centrale, diepte is vijftien-vijf, beide staan zeer langzaam vooruit en na het onder water gaan geen bijzonderheden!’

Mark haalde diep adem. Dit is het dan voor de komende weken, dacht hij.

Ed drukte zijn hoofd tegen de kleine ronde lensopening van Orka’s aanvalspersicoop. Toen hij z’n oog goed had gepositioneerd zag hij de grote grijze zee prachtig in beeld van vlak boven het water. Volledig beeldvullend en haarscherp. Zo nu en dan sloeg een golf tegen de periscoop en keerde het zicht pas terug zodra het water van de lens was gedropen.

Hr.Ms. Orka was al een paar dagen in het patrouillegebied ten noorden van de Noordkaap, het noordelijkste puntje van Noorwegen. Hier moest het gebeuren, want alle Sovjetschepen die van of naar de thuishaven van de Noordelijke Vloot voeren, móésten wel door deze flessenhals. Ideaal voor een dieselelektrische onderzeeboot zoals de Orka. Maar er was behalve de zee niets te zien. Net als gisteren, en als eergisteren en de dagen daarvoor. Geen schip te zien of te horen. Het was stil. De geruispeilers in de sonarhut hoorden op hun koptelefoons niet veel meer dan de zee en de bijbehorende geluiden van vissen en zeezoogdieren.

Na een paar rondjes was het weer genoeg, vond Ed. Masten moesten zo kort mogelijk boven water zijn. ‘Geen contacten te zien,’ zei hij en hij klapte de hendels van de periscoop in. Een matroos in de hoek, die de commandant zorgvuldig in de gaten had gehouden, liet de periscoop onmiddellijk zakken door een hendel naar beneden te duwen. Ed wreef met twee handen in zijn gezicht.

Evert, een van de telegrafisten, kwam de centrale in lopen. ‘Commandant, we hebben een bericht ontvangen.’

Ed pakte het bericht aan. Het was niet het nieuws waar hij op had zitten wachten. Uit inlichtingen was gebleken dat het Russische eskader met aan het hoofd de helikoptercarrier Moskva onverwachts was teruggekeerd richting thuishaven en dus voorlopig